

Kőkereszt a szőlőtőkék felett

A tájba illesztett kőkeresztek állításának szokását hazánkban még a középkor embere kezdte el, aki alapvetően szakrális térben és időben élte meg életének főbb eseményeit. A Hódoltság időszejében állandó háborús viszonyok közepette a középkori eredetű út menti keresztjeink nagyobb részét elpusztultak.

A gyorsan előretörő reformáció terjedése szintén nem mozdította elő a népi vallásosság e néha kissé provinciális, de annál értékesebb alkotásainak a fennmaradását. Ha nem a vonuló hadak, idegen zsoldosok vagy az elvakultabb hitkövetők döntötték le azokat, akkor az enyészet, az idő örökké örülő vasfoga és a feledés tüntette el tájaink e jellegzetes tájékozódási pontjait, út közbeni pihenő helyeit.

A 17. század közepétől, az ellenreformáció fellendülő korszakában ismét reneszánszkat élhették, missziós küldetés tudattal, a szentek kultuszának erősítése érdekében emelkedtek fel újra az ég felé a kőkeresztek, országszerte.

A 18. és 19. században élők életritmusa, az év menetét, a világi ünnepeken túl, az egyházi alkalmak rendszerezték. Ha kimentek a település környéki erdőbe, a határba dolgozni, mindenütt keresztény jelképekkel megszentelt területen haladtak. E jelképrendszer egyike volt az út menti kőkeresztek hálózata.

Tolna megye székhelyének tágabb határában, a testes vörös borairól híres Szekszárdi-dombvidéken és a Völgység területén különösen sok faragott kőkereszt és vallásos témájú szobor maradt fenn. Ezek tömeges felállításának szokása még a 18. században terjedt el, elsősorban a német ajkúak lakta településeken. Faluszéleken, a határban, utak mentén, az erdők és a szőlők találkozásánál álltak a kor népszerű szentjeinek, Nepomuki Szent Jánosnak, Szent Orbánnak, Szent Flóriánnak szobrai vagy a faragott corpuossal ékesített kő feszületek.

A Dél-Dunántúlon két nagy kőfaragó műhely termelte a népi szakrális emlékeket, a pécsi és a mecseknádasdi. Természetesen a baranyai püspöki székhely olasz vagy osztrák mesterei kifinomultabb stílusú, művészi értékű alkotásokat készítettek. A mindennapokban azonban a mecseknádasdi kőfaragványai terjedtek el szélesebb körben. A 19. század első harmadában a településen már huszonnyolc műhely működött egyszerre. Alapanyagként szinte kizárólag a Nádásd határában fejtett homokkővet használták, mely nem volt időálló, de nagyon könnyen alakítható volt. A Szekszárd határában álló szakrális emlékeken egyértelműen felismerhetők a nádásdi kőfaragók keze munkájának a vonásai.

E műhelyekből származó, kissé rejtélyes nevű kőkereszt áll a Baranya-völgy, a Gyertyános-hegy és a Szarvas-szurdik metszéspontjában húzódó széles dombháton, a Bati-kereszt. A szőlőtőkék felett emelkedő megfeszített kő Krisztus, a talponton olvasható évszám szerint, 1887 óta tekint le az erdővel és a csobogó vörösbort termő vidékekkel mozaikolt tájra. A helytörténeti adatok szerint azonban már jó száz évvel azelőtt is kereszt állt e helyen és az évszám csak egy korábbi felújításnak az emlékét őrzi. Donátorai ismeretlenek. Az érdekes csengésű név a középkorba vezet vissza, egy a török korban elpusztult Árpád-kori település emlékét őrzi. A földrajzi név türk eredetű és mocsaras helyet jelöl. Természetesen az egykori település nem a dombháton, hanem valahol a Sárköz és a Szekszárdi-dombság találkozásánál feküdhett.

Letelepedve a Gemenc Zrt. jóvoltából felújított és környezetben is rendbe tett keresztet, elgondolkodtató, hogy milyen tartalmi mélységek, helytörténeti, néprajzi, művészeti, nyelvi értékek összpontosulhatnak egy első pillantásra egyszerűnek tűnő, poros út mentén álló kőkeresztben. Érdemes felfedezni őket!

Kép és szöveg: **Nagy László**

